

Федір Курляк (м. Лондон)

Наукова конференція до 70-річчя Союзу Українців у Великій Британії

У Центральному домі Союзу Українців у Великій Британії (СУБ) в Лондоні 5 листопада відбулася наукова конференція на тему «Історія становлення Союзу Українців у Великій Британії: створення і діяльність у джерелах та новітніх дослідженнях», присвячена 70-річчю організації. У ній взяло участь близько 70 учасників, серед яких представники держави, науковці з України, Британії і Шотландії, працівники музейних, бібліотечних, архівних установ. Листовне привітання надіслав міністр культури України Євген Нищук.

Доповідачі конференції перед Центральним домом СУБ в Лондоні. В центрі – посол України у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії Наталія Галібаренко, ліворуч від неї – куратор Бібліотеки і Архіву ім. Т. Шевченка Людмила Пекарська, ліворуч – голова СУБ Петро Ревко, праворуч – генеральний секретар СУБ Федір Курляк

Відкриваючи роботу конференції д-р Людмила Пекарська, куратор Бібліотеки і Архіву Т. Шевченка, зокрема, сказала: «Шановні колеги, знаковим є те, що ми зібралися сьогодні, в цьому залі найстаршого Центрального дому Союзу Українців ВБ з плеядою науковців, які спричинилися до вивчення його минулого. Нинішня конференція присвячена 70-річному ювілею СУБ – консолідованій громадської організації, яка має біля 40 Відділів у різних містах Британії.

Дуже приємним є той факт, що з Союзом Українців пов'язані імена відомих історичних постатей – дипломатів, науковців, митців, політиків, якими Україна може пишатися. Серед них Данило Скоропадський, Роберт Лісовський, Олекса Воропай, Степан Терлецький та інші, які

спричинилися до того, що сьогодні українці Британії мають найпотужнішу в Європі організацію, яка роками лобювала інтереси України у Британському Парламенті, яка внесла свою вагому частку в суспільно-політичні процеси в Україні, що також сприяли її незалежності, і яка з 1990-х ефективно співпрацює з науковими і культурними установами України».

Доповіді

Під час роботи конференції була представлена розмаїта тематика досліджень з історії та діяльності СУБ, актуальність яких була очевидною. Науковці аналізували різні аспекти з діяльності СУБ, здобутки і недоліки в різні періоди організації, відкривали невідомі до цього сторінки з його історії.

Роман Кравець

Першим із доповідачів виступив головний редактор британської частини Енциклопедії Української Діаспори (ЕУД) Роман Кравець, засновник інтернет-енциклопедії «Ukrainians in the UK», яка за підтримки СУБ ведеться від 2008 року і яка є першим етапом підготовки

до друку Британського тому ЕУД. Завдяки нахненній праці редакції, зокрема, Романа Кравця, подвижника цієї справи, все більше імен з історії Союзу Українців у Великій Британії, стають відомими широкому загалу.

У своїй доповіді дослідник розглянув питання динаміки приросту членства СУБ у 1945–1955 роках та чинники, що її зумовлювали, представив розподіл членства за різними критеріями, причини його зменшення та еміграції.

Результати його дослідження викликали великий інтерес, тому що така статистика була представлена вперше.

Роботу конференції продовжив Роман Сирота – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії Центральної та Східної Європи Львівського національного університету ім. І. Франка.

Роман Сирота

Науковець багато досліджував українську проблематику в британських архівах і готує докторську працю на тему «Політика Великої Британії у Східній Європі і українське питання в першій половині ХХ століття». Автор близько 50-ти наукових публікацій.

Його доповідь була присвячена формуванню і раннім рокам СУБ (1945–1949) з точки зору британських урядових структур.

СУБ у Шотландії

Петро Кормило

Після короткої перерви на каву виступив радник СУБ Петро Кормило – архівіст Відділу СУБ в Единбурзі, який за власною ініціативою розробив вебсайт «Фотографічна історія українців Шотландії».

Він також займався науковими пошуками і дослід-

женням понад 40 таборів військовополонених у Шотландії після Другої світової війни, де в залежності від території знаходилося від 10 до 500 полонених.

Протягом останніх трьох років Петро Кормило є аспірантом Університету Глазго, де готує свій докторат на тему: «Міграція, заселення і асиміляція української еміграції в Шотландії від 1946 року до сьогодення».

Він висвітлює тему «Українці Шотландії та вплив Союзу Українців у Великій Британії – діахронне дослідження», де представив шляхи становлення СУБ, його історію, коло співпраці, джерела та новітні дослідження.

З першого покоління...

Надзвичайно зворушливим був виступ Степана Сарахмана, колишнього військовополоненого, який став членом СУБ у 1948 році.

Він згадував про початки життя у Британії. Виступаючий, зокрема, сказав:

«По звільненню з полону ми старалися знайти працю до нашого нового прожиття, але бувшим воякам Дивізії двері напів були закриті. Отримати нову працю чи винайняти якусь кімнату обов'язково вимагали зголоситися до поліції, яка відноси- лась до нас добре.

Степан Сарахман

Першою зупинкою нашого спання був православний дім на Lansdown Road... Там, по-перше, я мав нагоду почути лекцію «Звичаї нашого народу» проф. Олекси Воропая. Він та його дружина Валентина були симпатичні до мене, запрошували на чай до їхнього помешкання на Ladbroke Grove. Наше приятельство розвивалося...».

Згадуючи події далі він розповів: «Міністерство праці призначило нас працювати на залізниці. Ми оселилися в кімнатах на 25 Holland Square, де моїм сусідом був Володимир Домашовець, викладач музики нашої Драматичної школи в Ріміні (Італія)...».

День за днем наше життя поліпшувалося. Ми часто розмовляли з майором Нагнибдою, зустрічалися із сотником Богданом Панчуком. Пізніше він виїхав до Канади, а ми втратили щирю людину...

В 1950-х роках наша Централь СУБ-у була магнетом для нашої нової еміграції. У Централі

була можливість розмовляти з бувшими приятелями по зброї. Пам'ятаю підполковника Сусідко та плеяду наших старшин, науковців, артистів.

Найбільшим виховником нашої «Драматичної Школи», був проф. Валеріян Ревуцький. То була людина доброго серця, любив жартувати... Він приваблював мене відвідувати Лондонську оперу, театри, музеї та все, що цікавило. Хор «Бурлака», танцювальний ансамбль Дністровика переважали всі концерти.

Приїздили гості, фільмові артисти з Голлівуду – Джон Годяк, Майк Мазуркі (Мазуркевич), з якими я спілкувався у цьому будинку.

Не оминаючи наших артистів з України, піаніст Онишкевич та співак Київської Опери, ім'я не пам'ятаю, не отримали в Англії праці та виїхали за океан...

Люди працювали, заробляли не так багато, але були добрими жертводавцями, по їх спроможності, для нашого дому. Наша еміграція жертувала та будувала своє нове життя. Життєвий шлях, який ми переживали, тепер не існує...

Ми йшли вперед, не цурались імені своїх батьків, своєї мови, духовності, наших прекрасних звичаїв... Як також наше почуття, гордості до землі наших поколінь, які положили та кладуть своє життя за рідну Матір-Україну...».

Завершуючи свій виступ він зазначив: «Сьогодні ми переживаємо історичну подію –

першу наукову конференцію про наше життя тут по війні – про історію нашої діяльності у Британії.

Я законечний тим, що Бібліотека Союзу Українців зберегла стільки документів і фотографій! Це має зберігатися для майбутнього!

Щиро вам дякую за вашу терпеливість послухати мене. Слава Ісусу Христу! Слава Україні!».

Виступ свідка і учасника початків життя українців у Британії справив надзвичайне враження на присутніх. Пан Степан Сарахман передав також на зберігання листи проф. Ревуцького і зробив княжу пожертву у сумі 1000 англ. фунтів на підтримку Бібліотеки і Архіву ім. Т. Шевченка СУБ.

Бурні й довгі оплески, слова подяки за велику підтримку були тепло прийняті автором.

Фільм 1955 року

Учасники конференції мали змогу познайомитися також з документальним фільмом «Українці у Британії», знятим в 1955 році, який тепер зберігається в колекції Бібліотеки і Архіву ім. Т. Шевченка.

Присутні уважно дивилися на кадри старої хроніки, де побачили за роботою в Центральному домі СУБ Данила Скоропадського, Роберта Лісовського, Дмитра Левицького та інших відомих діячів громади.

Наталія Галібаренко,
посол України

У залі конференції

Почесний Голова СУБ Данило

Скоропадський

Тетяна Ралдугіна

Роботу конференції продовжила історик, заслужений працівник культури України Тетяна Ралдугіна, яка 40 років професійного життя віддала музейній справі, зокрема, Національному музею історії України. Вона є автором перших в Ук-

раїні документальних виставок, присвячених видатним українським постатям – Гетьману Павлу Скоропадському, Симону Петлюрі, Євгену Чикаленку, В'ячеславу Липинському, Олегу Ольжичу, митрополиту Василю Липківському. Вона також була ініціатором і організатором першої в Україні виставки, присвяченої Чорнобильській катастрофі (1991 р.), коли ще багато документів були засекреченими. Цю виставку демонстрували в Шотландії, Німеччині, Данії, Франції, а в 2006-му – в Центральному домі СУБ в Лондоні.

На конференції Т. Ралдугіна виступила з доповіддю «Данило Скоропадський – очільник гетьманського руху в еміграції й почесний голова СУБ (1949–1957)». Науковець досліджує цю тему не один рік і є автором низки публікацій про життя та діяльність Данила Скоропадського.

У доповіді прозвучали цікаві й невідомі для багатьох факти з життя та діяльності цієї непересічної особистості.

Про музей ОУЖ ім. Алли Горської

Лариса Болтон

Серед доповідачів були і представники третього покоління повоєнної еміграції – Лариса Болтон, архівіст і історик Олександра Мітчел, куратори Музею ім. Алли Горської у Манчестері, створеному Організацією Українських Жінок у Великій Британії, яка є секцією СУБ від 1948 року.

У своїй доповіді «Лінія часу: Народний музей ім. Алли Горської – ретроспектива 1946–2016» вони дуже цікаво розповіли про розбудову музею та його колекцію, представляючи окремі речі зібрання.

Олександра Мітчел

Церкви і СУБ

Представники обох церков оо. Євген Небесняк (УГКЦ) і Богдан Матвійчук (УАПЦ) розповіли про співпрацю з СУБ протягом 70 років.

Отець Є. Небесняк також згадав про те, яку вагому роль відігравала «Українська Думка» у співпраці СУБ із Церквою. Він назвав «феноменом» появу у свій час «Української Думки», розповідаючи як вона розповсюджувалась і як на газету чекали і читали її.

о. Євген Небесняк

Згадуючи той час він, зокрема, сказав: «...У хатій батько витягував з кишені газету; велику, з жовтими та твердими листками, накладав окуляри на ніс і починав голосно читати різні дописи. До кінця тижня він вже прочитав її «від дошки до дошки»...

Цей офіціоз публікував різні дописи отців на терені, найбільше оо. Миколи Матичака та Івана Музички. Газета була своєрідним катехизмом для наших людей, пояснювальним чинником церковних традицій. Не було жодної церковної імпрези, яка б не появилася на шпальтах «Української Думки».

Незважаючи на пізнішу появу інших часописів, між іншим «Наша Церква» – офіціозу УГКЦ у Великій Британії чи «Християнського Голосу» в Німеччині, наші священники не переставали посилати свої дописи, здебільшого з християнською тематикою.

До рядів священників-дописувачів можу я і себе зачислити, оцінюючи «Українську Думку» одним із найважливіших вузлів у співпраці та злагоді Церкви та СУБ...»

Отець митрат Б. Матвійчук у своєму слові також підкреслював важливі моменти співпраці УАПЦ із СУБ і серед іншого згадав такий приклад.

Коли українська спільнота під проводом СУБ виступила проти постанови британського уряду щодо насильницької депортації до Німеччини 300 українців-полонених (хворих та інвалідів), тоді спільно з представниками обох Церков було видано Комунікат, який підписали

Митр. Прот. І. Губаржевський, Голова Генерального Церковного Управління УАПЦ на В. Британію, Йосафат Жан, Голова Церковної ради УГКЦ і Голова СУБ Б. Панчук.

«Ці спільні заходи принесли перемогу», – додав о. митрат.

Роберт Лісовський

Зоя Нижанківська-Лісовська

Серед доповідачів конференції була мисткиня Зоя Нижанківська-Лісовська, яка приїхала з Женеви, щоб виступити зі словом про свого батька – відомого маляра і графіка, чверть століття життя якого було пов'язано із Союзом Українців у Великій Британії.

У своїй доповіді «Проф. Роберт Лісовський – голова СУБ, 1963–1968: мистець і громадянин» пані Зоя розповіла про його життя та навчання в Києві у Георгія Нарбута і Михайла Бойчука, а пізніше в Академії Мистецтва в Берліні та в Студії пластичного мистецтва в Празі.

Його діяльність у Британії була пов'язана з СУБом, який він очолював протягом п'яти років та Бібліотекою ім. Т. Шевченка, де він був головою кураторії.

Майже всі періодичні та книжкові видання Союзу Українців, емблеми і ювілейні марки були оформлені Робертом Лісовським.

Пані Зоя подарувала чотири книги Романа Яціва «Роберт Лісовський (1893–1982): Дух лінії», яка нещодавно вийшла у Львові.

Виручку з цих книжок, як пожертву, вона заповіла на Бібліотеку ім. Т. Шевченка.

Перші видання СУБ

Микола Тимошик

Наступну цікаву тему виголосив проф. Микола Тимошик, д-р філологічних наук, завідувач кафедри видавничої справи Київського національного університету культури і мистецтв.

Він також є автором унікального видавничого проекту архівних матеріалів Івана Огієнка (митрополита

Ларіона), які зберігаються в Канаді. Видання проекту здійснюється під маркою відродженого проф. Тимошиком у Києві Огієнкового видавництва «Наша культура і наука», що діяло до і після Другої світової війни у Польщі, Швейцарії, Франції та Канаді.

Проф. М. Тимошик досліджує питання української преси та книговидавництва за кордоном. Зокрема, робив пошуки українського друкованого слова в Італії і США. Минулого року вийшла у світ його праця «Українська книга і преса в Італії».

А цього року науковець продовжив свої дослідження у Британії, результати яких представив у доповіді «Українська преса і книга у Великій Британії: витоки, етапи розвою, головні осередки, джерела живлення, результат побутування».

Автор розповів про перші пресові видання, де приділив значну увагу часопису «Українська Думка», книжковим виданням СУБ другої половини 1940-х років, включно з «Календарцем Українця», навчальним виданням, дитячим книжкам, зупинився також на видавництвах та їхніх логотипах.

Під час перерви в Галереї СУБ, де експонувалася виставка «Vibrant Autumn» українського художника Анатолія Рудницького

Культурні і наукові надбання

Конференцію завершив виступ д-ра Людмили Пекарської, куратора Бібліотеки і Архіву ім. Т. Шевченка. Протягом десяти років вона працювала в Середньовічному Відділі Британського Музею в Лондоні, була також стипендіатом Whitney-Fund і продовжувала дослідження у Метрополітен Музею в Нью-Йорку, як також в інших музеях Америки. Автор низки статей з мистецтва Київської Русі та двох монографій, остання з яких видана Британським Музеєм і присвячена матеріалам київських скарбів княжого часу в колекціях західних музеїв.

Людмила Пекарська

У своїй доповіді «Культурні і наукові надбання Союзу Українців у Великій Британії 1940–1960-ті роки» вона розповіла, як формувалася культурна спадщина СУБ у середині ХХ століття, як поповнювалася бібліотека, які рідкісні видання та документи входили до її збірки. Зупинилася також на мистецькій колекції установи.

Єпископ Єпарх УГКЦ у Великій Британії
Гліб Лончина і о. митрат УАПУ
у Великій Британії Богдан Матвійчук

Автор доповіді розповіла про плани СУБ 1950 року щодо створення українського наукового центру, про науковців еміграції, з якими СУБ тісно співпрацював у той період. Особливу увагу приділила життю і творчій спадщині Вадима Щербаківського – історика, археолога, етнографа і мистецтвознавця.

Значний за обсягом архів вченого, який включає його особисті речі, зберігається в колекції Бібліотеки ім. Т. Шевченка і протягом кількох років опрацьовується спільно з д-ром іст. наук Л. Федоровою (Інститут історії України НАНУ).

Мета цієї праці – ввести до широкого суспільного і наукового обігу архівну спадщину відомого вченого та лондонський період його життя, що залишається поки невідомим в Україні. Працю планують закінчити наступного року.

Федір Курляк

Підводячи підсумки цього насиченого інформацією дня роботи конференції, треба зазначити, що всі доповіді викликали велику зацікавленість і кожна з них відкривала нові дані щодо історії і діяльності СУБ.

Сподіваємося, що напрацювання учасників конференції будуть корисними та слугуватимуть стимулом для подальших історичних досліджень.

Цього року СУБом буде виданий збірник наукових праць ювілейної конференції і всі бажані зможуть ознайомитися з результатами наукових досліджень фахівців та ранніми роками історії і діяльності Союзу Українців у Великій Британії.